

Dragi čitatelji,

Kemijska procesna industrija oduvijek je bila inovacijski orijentirana razvijajući u primarnoj preradi sirovina sve veće, sve složenije i učinkovitije procesne jedinice a u intermedijarnom i prerađivačkom dijelu široku paletu proizvoda koju neprekidno obnavlja i prilagođuje potrebama tržišta. Razumijevanje pojava i trendova u okruženju, te pravodobno i uspješno usklađivanje razvojnih ciljeva i aktivnosti s okruženjem od odlučujuće je važnosti za ispravno postupanje, a time i za uspješan razvoj. Čini se da je to sve teže postići. Generacija smo koja u Hrvatskoj mora provesti priključak na razvijeni dio Europe. Polazni položaj nije povoljan. Prema rezultatima istraživanja za proizvode i usluge za razdoblje 1993. - 1998. (Čengić, 2000.) 55% tvrtki nije u tom razdoblju na tržište izbacilo niti jedan novi proizvod ili uslugu, a samo 5,6% tvrtki ima preko 50% novih proizvoda, usluga. U usporedbi s razvijenim tržištima, a posebno za proizvode za široku potrošnju, gdje se svake dvije godine izmijeni 80% na tržištu prisutnih proizvoda, u Hrvatskoj je situacija u tom pogledu više nego zabrinjavajuća.

Ne raspravljajući o objektivnim okolnostima (vrijeme dekadencije društvenog sustava, rat, tranzicija) koje su doprinijele stvaranju takvog stanja, ovi podaci govore o realnoj situaciji u kojoj se nalazimo. Da bi se nadoknadili zaostaci i smanjio razvojni jaz prema razvijenom dijelu Europe, treba primjenjivati filozofiju "managementa proboja" (breakthrough management), birajući ispravne ciljeve, provodeći ispravne aktivnosti i učvršćujući postignuto, a sve to u zadanom vremenu, koje osigurava pravodobnost postavljenih ciljeva. Uspješne projekte (proizvode) u prisutnim okolnostima treba potražiti koncentrirajući se na sljedeće grupe - modele razvoja (Andrašec, 1998.):

1. Generički proizvodi, koji sadrže potencijal poticanja razvoja u širem privrednom okruženju.
2. Proizvodi kojima se postižu sinergički efekti u društvenom (privrednom) okruženju.
3. Tržišne niše kojima se koriste specijalna znanja ili drugi u tvrtki ili u bliskom okruženju prisutni resursi.
4. Proizvodi koji se brzo mijenjaju na tržištu, zahtijevaju specijalizirane proizvodnje, a čine raznoliki skup namijenjen nekom segmentu tržišta; treba ih realizirati oslanjanjem na kompetentne inozemne partnere, koji onda većim dijelom preuzimaju istraživačku i razvojnu funkciju. Važno je vlastito znanje o primjeni proizvoda i o tržištu.

Tranzicijski procesi u društvu kao cjelini potpuno su dezintegrirali gospodarsku strukturu odnosa među tvrtkama te reprodukcijski lanci na razini Hrvatske praktički ne postoje. Svaki projekt kojim se otvaraju mogućnosti gospodarskog povezivanja unutar zemlje te stvaraju razvojne pretpostavke za nove diversifikacije dobro je došao. Primjer generičkog projekta koji sinergički djeluje u različitim segmentima gospodarstva je proizvodnja biodizela, koji je ovog časa u Europi najinteresantnije obnovljivo gorivo, te je u ekspanziji. Vlade europskih zemalja posebnim mjerama poticaja i fiskalne politike, kao i odgovarajućim zakonodavstvom kompenziraju višu cijenu biodizela u odnosu na mineralni dizel i potiču potrošnju tog goriva. Idućih godina očekuje se porast proizvodnje do visine 10% ukupne potrošnje dizelskog goriva. Ukupni sustav proizvodnje i potrošnje biodizela povezuje poljoprivrednu proizvodnju, stočarstvo, kemijsku proizvodnju, proizvodnju mineralnih goriva, zaštitu okoliša, državni sustav poticaja i fiskalnu politiku. Nije moguće realizirati relevantnu proizvodnju u bilo kojem segmentu bez usklađenosti cijelog sustava.

Hrvatska kasni s uvođenjem tog goriva pet do deset godina. Vlada RH je donijela odluku o pripremi i realizaciji proizvodnje biodizelskog goriva u RH kao nastavak projekta korištenja obnovljivih energenata BIOEN. Osnovana je radna skupina za provedbu te odluke. Vlada zahtijeva da se oformi krug institucija i drugih pravnih subjekata za podupiranje pripreme i realizacije projekta te je Ministarstvo poljoprivrede u tom smislu napravilo Sporazum, kojem su pristupili Hrvatski sabor, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo financija, Ministarstvo zaštite okoliša, Ministarstvo znanosti, Energetski institut Hrvoje Požar i INA d.d. Grad Zagreb, Grad Rijeka, Bjelovarska županija, Chromos Agro, PIK Osijek i još neke tvrtke dostavili su Ministarstvu poljoprivrede pisma namjere o podupiranju projekta. Prvi korak u realizaciji projekta je formiranje demonstracijske proizvodnje manjeg kapaciteta u svim segmentima reprodukcijskog lanca. Modeli reprodukcijskih lanaca koji obuhvaćaju proizvodnju, korištenja i državnu regulativu uz detaljan prikaz fiskalne politike, razvijeni u radnoj skupini, prikazani su u Studiji izvodljivosti uvođenja proizvodnje biodizelskog goriva u Republiku Hrvatsku. Za naftnu industriju interesantna su stajališta o korištenju smjesa mineralnog i biogoriva. Biokomponentu treba uvesti u primjenu na način da se ne izazivaju nikakvi poremećaji u distribucijskim sustavima i navikama korisnika, da se ne stvaraju dodatni troškovi, te da se izbjegne potreba investiranja u tim sustavima. Prema Studiji izvodljivosti: "Treći model (Model C, proizvodnja metilnog estera integrirana s proizvodnjom dizelskih goriva) pretpostavlja

kupovinu sirovog ulja na tržištu ili temeljem trajnog ugovora s proizvođačima iz prethodnih modela. Proizvodnja metilnog estera bila bi u sklopu već postojećih pogona domaće naftne industrije te bi se taj ester koristio za proizvodnju smjesa mineralnog dizelgoriva i biokomponente u skladu s potrebama hrvatskog tržišta. Proizvodila bi se smjesa sa 30% biokomponente ("biodizel 30") kao zamjena za sadašnji "plavi dizel" za poljoprivredu, te bi se do 5% biokomponente unosilo u niskosumporni eurodizel u skladu s EN590. U Europi postoje dobra iskustva sa smjesama, te Češka npr. ima već desetak godina u korištenju 30%-tne smjese.

Ne ulazeći u detaljan prikaz motivacije poljoprivrede i države za realizaciju ovog projekta potrebno je zapitati se koji su razlozi bilo koje privatne tvrtke da ide u proizvodnju metilnog estera repičinog ulja ako je unaprijed poznato da ta proizvodnja može biti rentabilna samo uz potporu države. Jedan austrijski institut je proveo anketu kod europskih proizvođača metilnog estera (80) koji su na prva mjesta rangirali sljedeće motive investiranja u tu proizvodnju: tvrtka ne želi propustiti priliku da bude prisutna u području obnovljivih energenata, tvrtka želi unijeti svježju ideju kojom otvara nove pravce razvoja, tvrtka se želi uključiti u procese društvenog nastojanja da primijeni načela održivog razvoja. Zanimljivo je da državne dotacije za tu proizvodnju nisu u toj anketi visoko rangirane kao motiv za investiranje.

U slučaju da je ta tvrtka prerađivač nafte, onda bi svakako ovim motivima trebalo dodati kompetenciju u području proizvodnje i distribucije goriva, mogućnost korištenja svojih materijalnih i intelektualnih resursa, te zaštitu svojih tržišnih interesa. Pored toga ester repičinog ulja koristi se kao komponenta za poboljšanje primjenskih karakteristika dizelskih goriva (poboljšanje mazivosti niskosumpornih dizela, poboljšanje cetanskog broja i dr.), što naftnoj tvrtki može donijeti nove kompetencije i tržišne prednosti. Uvođenjem ekološki podobnijeg goriva poboljšava se image tvrtke. Proizvođači maziva koriste repičino ulje i njegov ester kao modernu biorazgradljivu sirovinu za razne nove proizvode i za supstituciju postojećih proizvoda, te se kroz metilni ester repičinog ulja unosi razvojni sinergizam, a time i bolja ukupna pozicija te proizvodnje.

U Hrvatskoj je novija orijentacija poljoprivrede na veliko povećanje proizvodnje uljarica, te spremnost države da taj projekt podupre poticajima i povoljnom fiskalnom politikom stvorila preduvjete za ozbiljno pripremanje proizvodnje metilnog estera repičinog ulja. Ipak se kreće!

Vaš Marijan Andrašec